

ROLUL ECONOMIEI ȚĂRĂNEȘTI ÎN SUSȚINEREA ARMATEI ROMÂNE DUPĂ MAREA UNIRE. REFLECȚII DOCUMENTARE ASUPRA SATELOR DIN BIHOR

SABINA HORVATH*

THE PEASANTRY ECONOMIC ROLE FOR SUSTAINING THE ROMANIAN ARMY AFTER THE GREAT UNION. DOCUMENTARY REFLECTIONS OVER THE VILLAGES IN BIHOR.

The present work has documented information about the necessities of the Romanian Army, which was stationed in Bihor County, after the end of the First World War. Upon request of the army, there were several stock inventories made, regarding the goods which the population had, so that in case of war, the army could purchase the goods. There was inventory regarding the base goods, such as cereal, flour, vegetables, animals for meat, beverages, and material from which different kind of military equipment could be made, leather for boots. There was an inventory for goods and products both from the residents and from the merchants, depending on their availability. The documents stated that the inventory didn't necessarily mean that the purchase had to take place if the situation didn't need ask for it, nor an abuse over the property. The information in the document allows us to understand the economic state of the living of the population of Bihor County after the end of World War 1.

Key words: goods of nourishment, military equipment, peasantry, Bihor County, War World One.

Economia țărănească a fost marcată în trecut de lungi perioade de subzistență, cu atât mai mult într-o perioadă de conflict militar sau după încheierea acestuia. Războiul întotdeauna a amplificat starea de pauperitate a societăți țărănești, participând direct prin înrolările în armată cu consecințe de pierderi de vieți omenești, rămânând temporar sau permanent fără principala resursă umană, cea masculină cu putere de muncă, de vârstă mijlocie. În același timp participațiunea țăranimii la conflict era dată și de susținerea materială oferită armatei prin rechiziții asupra bunurilor de care dispunea. În acest context satele din Bihor au fost parte importantă a susținerii armatei române prin rechizițiile de mărfuri de diferite tipuri, necesare menținerii ordinii stabilite la 1 Decembrie 1918. Economia țărănească se afla în refacere

* Muzeul Țării Crișurilor – Complex Muzeal; e-mail: contact@mtariicrisurilor.ro

timpurie după război, când obținerea bunurilor de trai a fost afectată de conjunctura conflictului militar.

Pentru a avea un tablou complet asupra posibilităților materiale din teritoriu, armata a efectuat în primii ani de după terminarea războiului, acțiuni de recensare. Scopul declarat fiind "cunoașterea cantității existente de resurse de hrană, furaje, combustibili pentru ca autoritatea militară să poată ști în mod exact cantitățile disponibile în cazul unui eventual război pentru întreținerea armatei și populației civile"¹. În 1920 într-un document emis de Regatul României și apoi transmis de Comandamentul trupelor din Transilvania către administrațiile locale s-a dispus identificarea bunurilor aparținătoare populației civile, cu accent pe resursele de hrană². Pentru o bună colaborare a întregii administrații, armata nu achiziționa direct de la cetățeni bunurile necesare ci prin intermediul autorităților locale, a primpretorilor, aceștia fiind cei care intermediuau rechizițiile cu populația civilă³. Recenzările de bunuri s-au făcut având la bază "Legea și Regulamentul pentru imobilizarea cerealelor și derivatelor" și a altor ordine ulterioare⁴.

În 22 septembrie 1922, prin circulara nr. 67.311, Ministerul de Interne prin Biroul Mobilizării și Rechizițiilor solicita Prefecturii județului Bihor să ordone instituțiilor administrative și polițienești "să înceapă lucrările pregătitoare pentru rechizițiile de subzistență, furaje, combustibili, echipament", pentru ca "autoritatea militară" să poată ști în mod exact care sunt cantitățile disponibile pentru întreținerea armatei și populației civile în cazul unui război. În document se precizează că odată realizată recensarea nu însemna că rechizițiile urmau obligatoriu a se face, iar recensământul "nu producea nicio restricție asupra proprietății private"⁵. Precizările aveau scopul de a înlătura speculațiile pe acest subiect prezente în societate, păstrându-se în memoria colectivă amintirea rechizițiilor forțate făcute de armata germană în timpul retragerii, încălcând astfel clauzele armistițiului de retragere⁶.

¹ Arhivele Naționale Secviciul Județean Bihor (în continuare ANSJBh), *Fond Prefectura Județului Bihor*, inv. 42/1923 (1929-1923), f. 149;

² *Ibidem*, inv. 59, dosar 1920 *Rechiziționarea de bunuri pentru înzestrarea armatei române*, vol. I, f. 241;

³ *Ibidem*, f.253- 254, 259; Sabina Horvath, *Mărturii documentare privind participarea țărănimii din Bihor la efortul de susținere materială a armatei române, după Marea Unire, în Marisia. Etnografie – Etnologie – Antropologie*, nr. 2, serie nouă, sub tipar;

⁴ ANSJBH, *Fond Prefectura Județului Bihor*, inv. 59, dosar 1920 *Rechiziționarea de bunuri pentru înzestrarea armatei române*, vol. II, f. 531;

⁵ *Ibidem*, inv. 42/1923 (1929-1923), f. 149;

⁶ Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari. Campania din 1918 – 1919*, Editura Enciclopedică, București, 1994, p.73;

Termenul de realizare al recensării urma să fie între 1 martie și 20 aprilie 1923; s-au constituit "comisii mixte de recensământ" așa cum erau numite în Legea Achizițiilor Publice, publicată în Monitorul Oficial nr.112 din 23 august 1922. Comisiile aveau sarcina de a acționa în comunele urbane, în orașele mari și în comunele rurale. În fiecare dintre acestea se numeau membrii de comisie câte un delegat al autorităților polițienești, un delegat al cercului de recrutare sau un reprezentant al armatei și un reprezentat al primăriei. În sate, comisia era formată din primarul comunei și șeful garnizoanei; primarul comunal fiind cel care coordona activitatea comisiei ca și cunoscător al situației materiale a comunității pe care o reprezenta. Activitatea comisiei era de întocmi și distribui tabele în localitățile de recensare în care să fie înscrși toți locuitorii, negustorii, fabricile, depozitele etc., care ar fi putut deține mărfurile solicitate în tabel, fără nicio deosebire de persoane. În funcție de diversitatea mărfurilor, se solicitau cantitățile în kilograme pentru cereale, legume, coloniale, furaje; în litri pentru băuturi, în metri cubi pentru lemne tăiate și hectare pentru păduri; vitele pentru tăiere notate pe număr de capete, cu mențiunea că în rândul acestora nu erau incluși boii și bivoli pentru jug; era nevoie în armată și de articole de îmbrăcăminte sau materiale din care acestea să fie realizate, în metri liniari, kilograme, bucăți sau în perechi⁷.

Din categoria alimentelor recensate prin completarea acestor tabele cele mai importante erau cele produse în economia țărănească bazată pe agricultură. Au fost solicitate cereale nemăcinate din recolta anului 1922 existente la "producători, silozuri, depozite, magazii, mori etc"; se înregistrau colonialele aflate doar "la negustori, depozite și fabrici", incluzându-se cantitățile de zahăr, orez, sare, ceai, paste făinoase, cafea, conserve de carne, conserve de pește, conserve de legume, mezeluri, brânză, lumânări; "legume aflate la grădinari, depozite, negustori", fiind notate cantitățile de fasole, ceapă, cartofi, zarzavat; "grăsime numai la negustori, depozite, fabrici", fiind vorba de cantități de untură, slănină, ulei, seu; "combustibili aflați în depozite spre vânzare la negustori, exploatatori, proprietari de păduri", înregistrându-se lemne tăiate, păduri și legături de stuf; "vite pentru tăiere", cornute mari, mici sau porci; furaje sub formă de "fân, meu păsăresc, pârâng, paie, orz, ovăz"⁸.

Alături de bunurile alimentare au fost înregistrate și cele numite "material și echipament" în care au fost incluse bunuri obținute prin prelucrare în gospodăria țărănească precum lâna care putea fi recensată "de la locuitori, negustori, fabrici etc."; doar de la negustori, ateliere și fabrici s-a putut recenza pânză și postav în metri liniari, tălpi, piele pentru confecționat încălțăminte

⁷ ANSJBh, *Fond Prefectura Județului Bihor*, inv. 42/1923 (1929-1923), f. 149;

⁸ *Ibidem*, f. 5, 7, 8, 9, 10;

militară; urmate de bucăți ale articolelor de îmbrăcăminte precum "cămăși, izmene, ciorapi, ștergare, batiste, flanele, mănuși, pantaloni, căciuli, zeghe, cizme și bocanci, opinci, prelate, hamuri"⁹.

Într-o primă etapă au fost realizate tabele nominale care includeau cantitățile de mărfuri pe care o familie le deținea, dar autoritățile erau interesate de cantitățile generale disponibile dintr-o localitate, iar sarcina comisiei era de centraliza datele fără numele cetățenilor. Cercurile de recrutare preluau informațiile generale cu numele localității și cantitățile disponibile. Comandamentele teritoriale la rândul lor preluau informațiile, le concentrău într-un document comun pentru întreg județul, pentru a fi transmise către Ministerul de Război până la 6 mai 1923¹⁰.

Recenzări în sate de câmpie.

În Plasa Centrală a județului Bihor, după centralizarea datelor au fost raportate însemnate cantități de cereale – grâu, secară, porumb - dar și produse obținute din prelucrarea cerealelor – făină, mălai, țărâțe. Pentru această regiune au fost înregistrate cele mai mari cantități de mărfuri alimentare în raport cu celelalte regiuni ale Bihorului. Varietatea mărfurilor fiind corespunzătoare tabelului, așadar fiecare rubrică având cantități înregistrate; spre exemplu pentru grâu și secara era notate 1.741.503 kg iar făina era în cantități de 2.839.218 kg.¹¹. Cantitățile impresionante se explică prin existența a numeroase surse comerciale în care erau prezente mărfuri de la mori comerciale cu capacitate de măcinș de nivel industrial, la depozite de făină și brutării, la negustori de coloniale și fabrici producătoare. Existența lor a fost mai cu seama în Oradea și în arealul învecinat, în comunele aparținătoare Plasei Centrale suprapuse peste regiuni de câmpie în care cerealele aveau un bun randament. În Oradea au fost recenzate cele mai importante cantități de mărfuri alimentare: de la producători, depozite, mori etc. grâu și secară – 115.530 kg., porumb- 300.500 kg., făină – 430.000 kg, mălai – 2.120, țărâțe – 349.170 kg.; coloniale de la negustori, depozite și fabrici: zahăr – 70.575 kg., orez – 138.332 kg., sare – 65.549 kg., ceai- 1.241 kg., paste făinoase – 541 kg., cafea- 17.509 kg., conserve carne – 2.963 kg., conserve pește – 2.186 kg., conserve legume- 2.172 kg., mezeluri diferite – 1.786 kg., brânză – 568 kg., lumânări- 58.900 kg; legume aflate la grădinari, depozite, negustori: fasole – 4.666 kg., ceapă – 13.515 kg., cartofi – 5.490 kg; grăsime la negustori, depozite, fabrici: untură – 10.960, slănină –

⁹ *Ibidem*, f.12;

¹⁰ *Ibidem*, f. 149;

¹¹ *Ibidem*, f. 7;

7.974 kg., ulei – 4.253 l, seu- 250 kg.; băuturi aflate la producători, depozite, negustori: țuică 65.069 l, vin – 513.388 l; combustibili existenți la negustori, exploatatori, proprietari de păduri: lemne tăiate – 95.239 m. c.; puține păduri – 800 ha.; vite pentru tăiere: cornute mari – 800 capete, cornute mici – 500 capete; porci – 500 capete; furaje: fân – 32.200 kg., paie – 24.100 kg., orz, ovăz- 84.500 kg.. Categoria materialelor de echipament a fost bine reprezentată găsindu-se disponibile bună parte din gamă solicitată în tabelele de recensare, prevenind atât de la localnici cum e în cazul lânii, cât mai ales de la negustori, ateliere meșteșugărești și depozite cum e cazul pânzeturilor etc.¹² Cantitățile mari de bunuri de toate tipurile, comparativ cu alte regiuni ale județului, trebuie puse pe seama economiei polarizatoare a orașului reședință de județ, Oradea fiind cel mai important târg al Bihorului chiar și în condiții de refacere de după război¹³.

Satul Diosig putea asigura mărfuri alimentare din resursele agricole locale, dispunând la momentul recensării (15 aprilie 1923) de importante cantități de cereale, legume și băuturi, în special mari cantități de vin (813.400 l), arătând specificul ocupațional al locuitorilor în rândul cărora cultivarea viei era vădită ramură agricolă¹⁴. Această ocupație este deductibilă și din resursele satelor Săcuieni și Cherechiu, unde vinul a fost înregistrat în cantități importante¹⁵. Din Săcuieni au fost notate resurse semnificative de cereale – grâu, secară, porumb, urmate de produse obținute din măcinarea cerealelor – făină, mălai, tărate; legume, furaje în cantități importante dar și aproape toate categoriile de "materiale de echipament" aflate la negustori sau în prăvălii¹⁶; din sate ale aceleași regiuni precum Olosig, Cadea, Ciocaia, Sâniob, Cenaloș, Sânmiclăuș, Cubulcut cu același profil agricol s-au recensat cereale, vin (Sânmiclăuș cu o cantitate de vin recensată de 110.000 l) și coloniale - zahăr, sare, ceai cafea¹⁷;

În satul Boiu, sat de câmpie, s-au înregistrat importante cantități de produse agricole mai cu seamă cereale. În privința materialelor pentru echipamente s-a precizat că "satul nu deține astfel de resurse". Se găseau cereale aflate la producători, silozuri, depozite, magazine, mori etc.: grâu – 86.000 kg., porumb- 120.000 kg., făină – 20.000 kg., zarzavaturi – 4 kg.; vite

¹² *Ibidem*, f.5, 126, 127;

¹³ Sabina Horvath, *Modalități de realizare a schimburilor de produse în Bihor, în prima jumătate a secolului al XX-lea*, în *Crisia*, vol. LI, Supliment nr. 1, 2021, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2021, (în continuare Sabina Horvath, *Modalități de realizare...*), p. 415;

¹⁴ ANSJBh, *Fond Prefectura Județului Bihor*, inv. 42/1923 (1929-1923), f.37;

¹⁵ *Ibidem*, f. 39;80;

¹⁶ *Ibidem*, f. 79, 80;

¹⁷ *Ibidem*, f. 56, 88, 89, 90, 93, 124, 128;

pentru tăiere de la producători: mari – 371 capete, mici – 70 capete, porci – 150 capete; furaje: fân, meu pășăresc, părâng – 1200 kg, paie - 1400 kg, orz, ovăz- 1100 kg; coloniale numai la negustori, depozite și fabrici: zahăr- 40 kg.; orez- 8 kg.; sare – 100 kg.; cafea – 4 kg.¹⁸.

Același profil agricol se sugerează și pentru satele Ghiorac și Tulca aflate în zona de câmpie a Bihorului, având importante resurse agricole de hrană, cereale păioase, porumb și furaje, legume; astfel că din Tulca au fost recenzate 16 vagoane de grâu și secară, 10 vagoane de porumb și 3 vagoane de făină¹⁹. Batăr și Tăut au fost sate în care agricultura a dat bun randament, fiind notate mari cantități de cereale cultivate: grâu și secară – 170.000 kg, porumb – 360.000 kg, tărațe – 25.000 kg; s-au adăugat importante cantități de furaje²⁰.

Pe cursul mijlociu al Crișului Negru din zona joasă, în plasa Tinca, satul Ginta dispunea de cereale mai însemnate cantitativ decât satele din amonte; grâu și secară – 19.160 kg., porumb- 67.970 kg., făină – 10.040 kg.; coloniale: zahăr – 123 kg., orez – 38 kg., sare – 4300 kg.; slănină și untură se găsea la negustori și în prăvălii; cantități moderate de băuturi alcoolice; cornute mari – 250 de capete, cornute mici – 38, capete și porci – 73 capete; la meșteșugarii și negustorii din sate se aflau materiale de pânzeturi, ciorapi, tălpi și piei pentru încălțăminte²¹; în aceleași mărfuri se încadrau și sate situate în zona de câmpie mai înaltă precum Suplacul de Tinca, Căpâlna²²; satele Belfir, Girișul Negru, Râpa, Mociar, deținând cereale și furaje dar și cantități mici de coloniale²³. Cele mai importante resurse de hrană din plasa Tinca au fost înregistrate chiar în satul Tinca: cereale – 22.850 kg., porumb – 16.100 kg., făină – 14.200 kg, mălai- 120 kg., tărațe – 1.200 kg.; legume de la localnici sau negustori – fasole, ceapă, zarzavaturi, cantități importante de grăsimi, slănină și untură, țuică și vin, furaje, materiale de echipament – pânzeturi, tălpi și piele pentru încălțăminte²⁴. Peste aceste cantități s-au situat cele recenzate din Ianoșda, sat de câmpie din plasa Tinca, existând în data de 7 aprilie 1923 cereale panificabile în cantitate de 178.000 de kg., porumb – 39.600 kg, făină – 80.000 kg.²⁵.

¹⁸ *Ibidem*, f. 33,34;

¹⁹ *Ibidem*, f. 58, 61;

²⁰ *Ibidem*, f. 66, 67;

²¹ *Ibidem*, f. 81, 84;

²² *Ibidem*, f. 82, 83;

²³ *Ibidem*, f. 64, 65, 105, 106, 108;

²⁴ *Ibidem*, f.109, 110;

²⁵ *Ibidem*, f. 121;

Recenzări în sate de deal și munte.

În plasa Aleșd, satele Borod și Cornițel puteau contribui cu grâu și secară în cantitate de 9.750 de kg, iar porumb 4.750 kg; se adăugau cantități mici de făină din satul Cornițel de 300 kg. și tot atâtea tărațe din Borod; din ambele sate s-au recenzat cartofi în cantitate de 4.120 kg.. Produse coloniale au fost recenzate de la negustorii din ambele sate; mărfuri coloniale notate au fost zahăr, orez, sare, ceai, cafea, brânză; la prăvălii se găseau și lumânări, untură, slănină; s-au recenzat băuturi precum țuică și vin în cantități importante și material lemnos prezent dar și furaje existente la săteni²⁶. Pentru produsele nealimentare recenzate doar din satul Borod s-a notat lână în cantitate de 160 kg., iar dintre cele aflate la meșteri și în prăvălii s-au înregistrat pânză, tălpi, piele pentru încălțăminte militarilor, căciuli, cojoace, opinci și piele pentru opinci²⁷. Pe valea Crișului Repede, satele Peștere, Chistag, Aștileu, Călățele dețineau cereale, furaje și animale fiecare după specificul agricol și posibilitățile de randament ale terenului agricol și în cantități mai reduse decât cele de mai sus²⁸.

Satul Ceica a avut posibilitatea unei contribuții mult mai însemnată având mari cantități de cereale de la producători, silozuri, mori etc. dar și importante cantități de mărfuri coloniale sau "material de echipament": cereale grâu și secară – 39.000 kg; porumb – 12.000 kg., tărațe - 3000 kg.; coloniale de la negustori, depozite și fabrici: zahăr – 10.000 kg.; orez – 500 kg.; sare – 10.000 kg.; ceai – 5 kg.; conserve de pește – 100 kg.; mezeluri diferite – 50 kg.; brânză – 30 kg.; lumânări- 100 kg.; cafea – 120 kg.; legume la grădinari: fasole- 200 kg.; ceapă – 250 kg.; zarzavaturi – 200 kg.; grăsimi la negustori, depozite, fabrici: untură – 100 kg.; slănină – 180 kg.; seu - 30 kg.; băuturi la depozite, producători, negustori: țuică – 5000 l; vin – 600 l; combustibili aflați la depozite spre vânzare la negustori, exploatatori, proprietari de păduri: lemne tăiate – 100 m. c.; vite pentru tăiere: porci – 8 capete; furaje: fân- 50.000 kg.; paie – 10.000 kg.; orz, ovăz – 10.000 kg.; "materiale de echipament": lână – 1000 kg; tălpi – 100 kg. ²⁹. Aceste resurse trebuie privite complementar rolului de târg pe care satul Ceica l-a avut de-a lungul timpului, făcând parte din acea rețea a târgurilor și piețelor comunale ori sătești de mai mică amploare, dar care reglau nevoia de schimburi pe areale

²⁶ *Ibidem* f. 9; mărfurile recenzate din Borod se aflau în cantități mai mari comparativ cu cele din Cornițel, atât cele provenite de la localnici cât și cele prezente în prăvălii și la comercianți;

²⁷ *Ibidem*, f. 8;

²⁸ *Ibidem*, f. 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75;

²⁹ *Ibidem*, f. 17, 30;

mai mici. Piețele săptămânale organizate în satul Ceica deserveau satele din împrejurimi unde erau vândute produsele agricole ce prisoseau gospodăriei țărănești. Rolul său economic pentru regiunea înconjurătoare a fost mult sporit de situarea lui pe drumul ce lega Oradea de Beiuș, acesta fiind parte a axei comerciale dintre nordul și sudul județului³⁰. Sate învecinate precum Dușești, Ceișoară aveau disponibile doar produse agricole ale localnicilor, cereale și furaje rezultate din cultivarea acestora; din Ceișoara s-au recenzat chiar 600 kg. de lână de la localnicii crescători de oi; lipsesc produsele coloniale dar și sursele de carne sau de combustibili³¹; din Cârpeștii Mici, actualmente satul Zăvoi, s-au recenzat doar furaje și lână³²; din satul Topești s-au înregistrat doar lână de la producători, iar pentru produse agricole necesare hranei și pentru combustibili s-a menționat în actul de recenzare că în sat nu se găsesc "astfel de articole"³³. Din Lăzăreni, Calea Mare, Incești, Miheleu, Gruilung, Bicaciu, Cărand, Căranzel nu au fost recenzate bunuri de hrană, după cum stă menționat în document: "la locuitori nu s-au găsit superflue nici dintr-un articol de hrană și furaje, precum nici material de îmbrăcăminte din cele prevăzute..."³⁴. În aceeași regiune sate precum Lupoia, Hodiș, Forosig, Dumbrăvița Mică, Calea Mare (chiar dacă într-un alt document satul se declara fără categorii de mărfuri cerute), aveau recenzate cantități mici de cereale indicând un randament specific reliefului de deal³⁵.

În plasa Beiuș, în comuna Finiș compusă din satele Finiș, Șuncuiuș, Ioaniș, Fiziș s-au recenzat doar cerealele cultivate în arealul satului – grâu, secară, porumb; făină; furaje și lemne tăiate³⁶. Din alte sate apropiate de orașul Beiuș precum Târcaia, Tărcăița, Totoreni, și Mierag, aveau înregistrate o mare varietate de produse alimentare dar în cantități reduse, inclusiv cerealele. Tabelele ilustrează ocupația grădinăritului practicat pentru comercializarea legumelor în aceste sate, înregistrând cantități ridicate de legume comparativ cu alte sate de deal; spre exemplu la data în care a fost efectuat recensământul, 8 aprilie 1923, satul Târcaia a avut disponibilă varză în cantitate de 12.000 kg.. Creșterea animalelor în aceste sate este una demonstrat importantă, sătenii deținând însumat efective mari de animale: cai – 68 capete, boi- 430 capete; vaci - 312 capete; viței – 435 capete; oi – 783 capete; capre – 342 capete; porci – 321 capete; păsări crescute în curtea gospodăriei dar și alimente

³⁰ Sabina Horvath, *Modalități de realizare...*, p. 415-416;

³¹ *Ibidem*, f. 18, 19, 31;

³² *Ibidem*, f. 15, 32;

³³ *Ibidem*, f. 14, 16;

³⁴ *Ibidem*, f. 91;

³⁵ *Ibidem*, f. 85, 86, 87;

³⁶ *Ibidem*, f. 13;

complementarea ocupației de creștere a animalelor – lapte, brânză, ouă³⁷ (a se vedea la anexe). Spre comparație în alte sate din vecinătatea Beiușului – Remetea, Șoimuș - Pietreasa, Delani, Drăgoteni, Pietroasa, Gurani, Cociuba de la locuitori s-au recenzat în principal cereale, furaje și cartofi. Nefiind sate de grădinari nu sunt înregistrate legume de nici un fel iar la categoria coloniale este notat un singur produs - sarea, ceea ce indică un sistem alimentar bazat pe resurse corespunzătoare agriculturii locale. Au fost sate crescătoare de vite dar cu efective mici iar păstoritul se reflectă ca ocupație în Pietroasa, Gurani și Cociuba, prin cantitățile de lână recenzate cu un total de 869 kg.³⁸ Pe de altă parte au fost sate cu importante resurse de lemn tăiat sau de păduri, indicând o altă ocupație, cea a lemnăritului și a exploatării pădurilor³⁹. În aceste referințe se înscriu și alte sate din depresiunea Beiuș precum Cucuceni⁴⁰, Băleni⁴¹, Hinchiriș⁴², Cusuius⁴³, Lazuri de Beiuș, cu cereale în cantități reduse, cu furaje rezultate din cultivarea acestor cereale, cu absența legumelor exceptând pe alocuri fasolea sau cartofii dar în cantități reduse; erau sate crescătoare de animale mari trăgătoare din care puține erau susceptibile pentru tăiere și animale mici – oi, capre, porci- acestea fiind recenzate în număr ce depășeau 100 de capete în fiecare sat⁴⁴.

Pe cursul mijlociu al Beiușului, satele Uileac, Prisaca, Borz, Forău, Văłani aveau disponibile cantități medii de cereale; făină avea doar satul Uileac cel mai probabil erau cantitățile existente la moara satului care deservea prin morărit o regiune mai vastă; fiecare sat a dispus de importante cantități de cartofi (un total de 12.700 kg.) și furaje. Au avut disponibile tălpi și piele pentru încălțăminte dar și 76 de perechi de opinci în total, provenite "de la negustori și ateliere ...", ceea ce probează existența meșterilor pielari și opincari în aceste sate⁴⁵.

Demne de atenție sunt resursele orașului Beiuș, unde știind istoricul de târg al orașului putem spune că s-au recenzat cantități modeste de cereale, furaje și legume; lipsesc în totalitate mărfurile coloniale cu excepția brânzei în cantități reduse, indicând poate o situație nereală în privința rezervelor aflate în depozite, la negustori sau în prăvălii; s-au înregistrat însă cantități mai mari de băuturi

³⁷ *Ibidem*, f. 40;

³⁸ *Ibidem* f. 44, 45; Ioan Godea, *Zona Etnografică Beiuș*, București, 1981, p. 27 -30, 32;

³⁹ ANSJBh *Fond Prefectura Județului Bihor*, inv. 42/1923 (1929-1923), f. 41;

⁴⁰ *Ibidem*, f. 46;

⁴¹ *Ibidem*, f. 47;

⁴² *Ibidem*, f. 48;

⁴³ *Ibidem*, f. 49;

⁴⁴ *Ibidem*, f. 50;

⁴⁵ *Ibidem*, f. 111, 112;

(100.400 l - țuică și 6.150 l - vin), confirmând specificul regiunii în cultivarea pomilor fructiferi. În privința materialului de echipament, Beiușul prin calitatea de târg important al județului putea contribui la nevoie cu o gamă largă precum pânzeturi, tălpi și piele pentru încălțăminte, ciorapi, opinci, obiecte de îmbrăcăminte, prezente în prăvălii, la meșteșugari, la negustori și în depozite⁴⁶.

În sate aflate în zona înaltă de pe valea Crișului Negru - Criștior, Leheceni, Săliște de Vașcău s-au recenat conform profilului agricol pretabil zonei. Satele se încadrau în genere într-o economie unde creșterea animalelor, cultivarea pomilor fructiferi și exploatarea pădurilor reprezentau ocupațiile principale. Cultivarea cerealelor făcându-se pe suprafețe mici și aproape exclusiv porumbul însă cu randamente reduse. Așadar nu au fost recenate cereale iar dintre produsele panificabile s-a notat făină, în cantitate de 700 de kg. în satul Criștior; în lipsa cerealelor satele nu dispuneau nici de furaje; animalele de tăiat erau prezente în număr mai însemnat, în total din cele trei sate notându-se 103 capete de cornute mari, 72 – cornute mici, 41 – porci; s-au înregistrat importante cantități de lemne tăiate – 73.000 m. c, iar păduri existau în suprafață de 5.745 hectare; cultivarea pomilor fructiferi ca ocupație e dată de prezența băuturilor recenate în special țuică în cantitate de 600 litri pentru toate cele trei sate amintite; dintre mărfurile coloniale cele mai mari cantități erau cele de sare însumând 3.800 kg., suplimentate de mici cantități de zahăr, orez și cafea; slănină se găsea în cantitate de 100 kg. și doar la negustori; nu s-au înregistrat deloc materiale de echipament⁴⁷.

Mărfuri necesare disponibile s-au înregistrat și în satele Lunca, Hotărel (Hotar), Briheni, Șuștiu, Sârbești; din acestea s-au recenat însumat mărfuri aflate la localnici precum urmează: grâu și secară – 5.310 kg, porumb – 1.665 kg, făină – 2.972 kg, mălai – 30 kg, țărâțe – 132; legumele fiind în cantități mici considerăm că recenzarea s-a făcut de la săteni: fasole- 335 kg, ceapă – 28 kg, cartofi – 36.000 kg.; băuturi: țuică – 808 l, vin – 1050; lemne tăiate - 30.000 de M.C și 7.234 de hectare de păduri; cantități mari de fân – 20.000 kg; de la negustori cantități importante de untură și slănină iar din rândul coloniilelor s-au recenat zahăr, orez și sare⁴⁸. Un profil asemănător al posibilităților de hrană aveau și cei din satele Nimăiești, Curățele, Beiușele, Cresuia, Burda, Pociovești, în care cerealele se găseau în cantități de subzistență, puține animale pentru sacrificat și modeste cantități de lână disponibile⁴⁹. Totalmente fără resurse de hrană recenate au fost satele Buntești, Poienii de Jos, Poienii de

⁴⁶ *Ibidem* f. 23, 42, 43;

⁴⁷ *Ibidem*, f. 63, 64;

⁴⁸ *Ibidem*, f. 98;

⁴⁹ *Ibidem*, f. 101, 102;

Sus, Ferice, Săud, Lelesti, pentru care s-a menționat că nu se găsesc "... la nici un locuitor ... în depozite sau în alt mod nicio cantitate"⁵⁰.

Satele de deal de pe valea Crișului Alb, la acea dată aparținătoare județului Bihor, - Cumănești, Agriș, Botfei, Hășmaș, Urviș de Beliu, Craiva, Chișlaca, Coroiu, Rogozul de Beliu, Șiad, Archiș, Bârșezti, Cărand, Groșeni, Nermiș, Sâc - aveau de recenzat produse agricole în cantități reduse: grâu și secară, porumb, făină și tărațe, furaje și băuturi; animale de tăiat au fost recenzate în număr mic sau chiar deloc, notându-se în satul Groșeni că "porci sunt de tăiat numai pentru Crăciun câte unul de familie", înregistrându-se acolo un număr de 128 de porci; din categoria materialelor de echipament disponibile la locuitori erau notate lâna iar de la negustori, pânzeturi în cantități reduse⁵¹. S-au adăugat cereale și produse măcinate recenzate din satele Beliu, Benești, Bochia, Mocirla, Tăgădău, având disponibile produse agricole și coloniale aflate la comercianți în următoarele cantități: grâu și secară – 26.000 kg., porumb – 31.930 kg., făină – 8.173 kg., tărațe – 7.300 kg.; coloniale: zahăr – 1149 kg., orez -184 kg., sare – 6.000 kg., ceai- 6 kg., cafea – 60 kg., lumânări – 193 kg.; grăsime: untură – 150 kg., slănină - 40 kg., seu – 50 kg.; băuturi: țuică -2.440 l; combustibili: lemne tăiate – 5.100 m. c., păduri – 92 hectare; vite pentru tăiere: cornute mari – 445 capete, cornute mici – 185 capete; furaje: fân -13.400 kg., paie – 13.400 kg, orz, ovăz – 640 kg; material de echipament: pânză – 158 m, postav -76 m, talpă – 26 kg, batiste – 190 buc., cizme și bocanci – 26 perechi, opinci – 132 perechi⁵².

Prin aceste recenzări putem alcătui azi, în bună măsură, profilul agricol al fiecărei regiuni, de la cele mari cultivatoare de cereale din zona de câmpie până la regiunile cultivatoare de vii și pomi fructiferi, așa cum ne indică cantitățile de vin din regiunea Săcuieni – Diosig sau cele de țuică din satele de deal ale depresiunii Beiuș. Se confirmă un sistem alimentar tradițional, în care resursele locului erau cele care asigurau traiul cotidian. Observăm un decalaj mare între resursele satelor de câmpie comparativ cu cele de munte sau deal înalt, în defavoarea acestora din urmă. Disponibilitățile satelor de câmpie îndeosebi în privința cerealelor erau net superioare ajungând chiar și de peste 10 ori mai mari decât cele ale satelor din zonele de deal. Satele de câmpie cu pământ arabil extins și cu randamente net superioare altor zone au susținut prin schimburi interzonale echilibrul resurselor alimentare. Putem lesne distinge economia de subzistență a satelor amplasate în regiunile de munte, unde disponibilitățile de cereale erau aproape inexistente ori în cantități foarte

⁵⁰ *Ibidem*, f. 115;

⁵¹ *Ibidem*, f. 57, 60, 116, 117, 130;

⁵² *Ibidem*, f. 10, 11;

mici suportând doar o alimentație pauperă. Erau sate în care cerealele panificabile au fost cultivate din dorința țaranului de a le obține prin propria muncă dar randamentul putea fi negativ, așadar uneori nu se recupera nici cantitatea însămânțată. Din rândul legumelor doar cartoful era prezent în cantități care să ne indice un randament bun de menționat. Creșterea animalelor a avut un aport însemnat în aceste sate în asigurarea necesităților, vizibilă în recenzare prin existența unui număr important de animale disponibile pentru tăiere. Suplinirea mijloacelor de trai a fost făcută prin valorificarea altor bunuri precum materialul lemnos, înregistrat în cantitate apreciabilă, pe baza căruia în zona înaltă a depresiei Beiuș s-au dezvoltat meșteșuguri bazate pe exploatarea și prelucrarea lemnului⁵³. În regiunile de pădure ale județului aproape în fiecare gospodărie se prelucra lemnul pentru construcția caselor, pentru realizarea uneltelor sau obiectelor de mobilier⁵⁴.

Regiunile de deal s-au încadrat în aceleași limite ale economiei de subzistență dar cu o extindere mai largă asupra mijloacelor de trai. Relieful fiind pretabil pentru cultivarea cerealelor panificabile în condiții de randament modest dar constant asigurând o parte a necesarului. Și în acest caz creșterea animalelor a avut un aport considerabil în asigurarea traiului, spre exemplu îngrijirea oilor reflectându-se în cantitățile de lână disponibile pentru rechiziționare. S-au adăugat mijloacele de trai obținute prin cultivarea pomilor fructiferi pe spații mai extinse, a legumiculturii în anumite sate specializate sau practicarea unor îndeletniciri meșteșugărești. Remarcăm cum unele sate dispuneau de material de echipament pentru confecționarea încălțămintei, (piele, tălpi), dar și existența opincilor gata realizate. Aceste informații indică existența unor meșteri opincari în multe sate din Bihor, găsind argumentări în această privință în recenzările din localități precum Beiuș, Ginta, Uileac, Prisaca, Borz, Forău, Vălani.

Complementar se conturează un decalaj financiar între regiuni, vizibil în documentele la care facem referire, prin notarea unor cantități apreciable și variabile de bunuri numite "coloniale". Acestea erau mărfuri prezente de obicei în prăvăliile existente în sate în care starea economică a țăranilor puteau susține un comerț bazat pe mărfurile de import. Există o varietate a tipurilor de produse în special în centrele urbane și comunale mari, de la mărfuri de necesitate precum sarea, la altele precum cafeaua, ceaiul, paste făinoase sau diferite tipuri de conserve. Din cercetările de specialitate știm că în cea mai mare parte necesitățile țărănești nu includeau astfel de produse îndeosebi din motive pecuniare. Așadar pe de o parte țăranul nu își îngăduia dirijarea unor bani pentru

⁵³ Ioan Godea, *op.cit.*, p. 43-44;

⁵⁴ Tereza Mozeș, *Zona Etnografică Crișul Repede*, București, 1984, p. 82-83;

a le cumpăra în mod uzual, apoi să fie incluse neîntrerupt în comerț iar pe de altă parte mentalitatea înnoirilor chiar și în alimentație s-a produs treptat în societatea tradițională. Din această perspectivă, așa cum reiese din consemnările de recenzare, satele de câmpie cu venituri importante din agricultură au fost beneficiare ale posibilităților de diversitate alimentară exogenă.

Raportându-ne la data recenzării, aprilie 1923, înțelegem că aceste bunuri agricole se aflau la sfârșitul perioadei lor de consum, "la ieșirea din iarnă", cum se spunea în lumea țărănească. Bunurile agricole de orice fel obținute din recolta anului 1922 au intrat în consumul populației pe toată durata de până la recenzare, asigurând traiul populației timp de cel puțin șase luni, fapt care a determinat recenzarea unor cantități mult diminuate față de ceea ce s-a obținut la recoltare. Pe de altă parte recenzarea s-a făcut primăvara în perioada de semănat, când o parte a recoltei anului precedent fusese deja însămânțată. Pe alocuri acești factori au fost precedați de recoltele slabe ale anului 1922. Spre exemplu în Mădăras s-a consemnat că "nu sunt alimente pentru disponibilitatea comisiei de rechiziție din cauza slabei recolte din anul 1922. Populația trăind din alimente cumpărate din bani gata"⁵⁵; primarul comunei Cefa în documentul înaintat autorităților județene a declarat: "grâul de care dispune populația nu va fi destul nici pentru aprovizionare și însămânțările de toamnă", referindu-se cel mai probabil la posibilitățile de recoltă ale anului 1923⁵⁶. Randamentele modeste în anumite regiuni au fost determinate și de slaba înzestrare tehnică în practicarea agriculturii. Chiar și mijloacele existente au făcut parte dintre bunurile rechiziționate de armată pentru a fi folosite în scopuri militare, de la animale trăgătoare – cai, boi – până la partea mecanizată – tractoare și alte mașini agricole⁵⁷.

Documentar se clarifică efortul populației locale de întreținere a armatei române în Bihor într-un context politic și militar de menținere a stabilității administrative românești după 1 Decembrie 1918. Lumea satului aflându-se așadar în fața nevoi de susținere sporită a armatei, atât prin încartiruiți în contingentul militar cât și prin producerea bunurilor de consum necesare. Pe de cealaltă parte datele de mai sus conturează imaginea economiei țărănești de după primul război mondial și cu disponibilitățile sale de la începutul anului 1923, când în condițiile de după război asigurarea bunurilor pentru propriul consum însemna o străduință serioasă iar solicitările armatei puteau lesne sincopa economia țărănească.

⁵⁵ ANSJBh, *Fond Prefectura Județului Bihor*, inv. 42/1923 (1929-1923), f. 137;

⁵⁶ *Ibidem*, f. 195;

⁵⁷ *Ibidem*, f. 2-4, 228;

Anexe

TABELA NO. 1

Articolele de hrană oferte pe teritoriul comunei Beim Județul Bihar
la 15 Aug. cu ocazia recensământului făcut de către Comisia Mixta

Art. 24 din Regulamentul Recensărilor

No. com.	NUMELE ȘI PRONUMELE LOCUTORILOR, NEGUSTORILOR, FABRICANTILOR, ETC., ETC.	Cereale afiate la producători: blatur, depozite, etc.										Cereale afiate la Negustori, Depozite și Fabrici										Legume afiate la grădini, depozite, negustori										Orbaze, numai la grădini, depozite, fabrici										Materii, depozite, negustori										Vite pentru țară										Pășuni									
		Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări																																		
1.	Beim	10000	15000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000																																		
2.	Ornești	2000	2500	2500	4000	800	2000	2500	4000	800	2000	2500	4000	800	2000	2500	4000	800	2000	2500	4000	800	2000	2500	4000	800	2000	2500	4000	800	2000	2500	4000	800	2000	2500																																			
3.	Orăștie	3000	3500	3500	5000	1000	3000	3500	5000	1000	3000	3500	5000	1000	3000	3500	5000	1000	3000	3500	5000	1000	3000	3500	5000	1000	3000	3500	5000	1000	3000	3500	5000	1000	3000	3500																																			
4.	Orăștie	8000	8500	8500	10000	2000	8000	8500	10000	2000	8000	8500	10000	2000	8000	8500	10000	2000	8000	8500	10000	2000	8000	8500	10000	2000	8000	8500	10000	2000	8000	8500	10000	2000	8000	8500																																			
5.	Orăștie	5000	5500	5500	7000	1400	5000	5500	7000	1400	5000	5500	7000	1400	5000	5500	7000	1400	5000	5500	7000	1400	5000	5500	7000	1400	5000	5500	7000	1400	5000	5500	7000	1400	5000	5500																																			

Beim la 15 August 1923

Președinte de județ: Grig. Bărbulescu Crăciun

Înaltă Curte: Grig. Bărbulescu

Minister: Grig. Bărbulescu

No. com.	NUMELE ȘI PRONUMELE LOCUTORILOR, NEGUSTORILOR, FABRICANTILOR, ETC., ETC.	Cereale afiate la producători: blatur, depozite, etc.										Cereale afiate la Negustori, Depozite și Fabrici										Legume afiate la grădini, depozite, negustori										Orbaze, numai la grădini, depozite, fabrici										Materii, depozite, negustori										Vite pentru țară										Pășuni									
		Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări	Grâu	Orz	Secară	Țăndări																																		
1.	Comana, Drăg	10000	15000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000																																		
2.	"	10000	15000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000																																		
3.	"	10000	15000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000																																		
4.	"	10000	15000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000	5000	10000	15000	25000																																		
	Total	40000	50000	50000	70000	20000	40000	50000	70000	20000	40000	50000	70000	20000	40000	50000	70000	20000	40000	50000	70000	20000	40000	50000	70000	20000	40000	50000	70000	20000	40000	50000	70000	20000	40000	50000																																			

Drăg, la 30 August 1923

Președinte de județ: Grig. Bărbulescu

Înaltă Curte: Grig. Bărbulescu

Minister: Grig. Bărbulescu

Județul Bihor
Plasa: Păuș
Comuna: Căbești, Merind și Joani Găbești

Tabel. № 1.

Articole de hrană oferite populației comune: Căbești, Merind și Joani Găbești județul Bihor la 15 Aprilie cu ocazia accensiunii militare și înalt de către demnitarii comuniști

Numele comunei	Căbești		Merind		Joani Găbești		Total	
	Articole	Valoare	Articole	Valoare	Articole	Valoare	Articole	Valoare
1. Căbești	1500	1500	1500	1500	1500	1500	4500	4500
2. Merind	1500	1500	1500	1500	1500	1500	4500	4500
3. Joani Găbești	1500	1500	1500	1500	1500	1500	4500	4500
Total	4500	4500	4500	4500	4500	4500	13500	13500

Dat în Căbești la 1° Mai 1923.

Plut. Nemes Ioan
seful post. de jandari

Al. Pop
marșal

+ Al. Pop
primar în Căbești

Prost. Pop
primar în Merind

Joan Pop
primar în Joani Găbești